

SKUPNA ORGANIZACIJSKA STRUKTURA ZAVEZNIŠTVA NATO¹

COMMON ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF NATO ALLIANCE²

Professional article

Povzetek Nato je politično zavezništvo z močno vojaško sestavino, ki ima raznovrstno in kompleksno strukturo, organizirano na več ravneh. Ker je Nato zavezništvo držav, je najpomembnejši del organiziranja na meddržavni ravni. Za podporo državam članicam pri doseganju skupnih ciljev ima Nato skupno organizacijsko strukturo. Sestavljajo jo: strukture za odločanje na politični ravni, ki jih podpirajo organizacije na Natovem glavnem sedežu v Bruslju; Natove agencije in druge organizacije; Natova mirnodobna poveljniška struktura; Natove organizacijske enote, ki so formirane in delujejo na podlagi večnacionalnih pogodb; Natova struktura sil; Natove odzivne sile; Natove sile v operacijah kriznega odzivanja in na misijah. Posebej je pomembno, da vemo, da se v zvezi demokratičnih držav odloča s konsenzom, vojska ne določa politike zveze Nato, temveč je ena izmed struktur, ki politiko izvaja, najbolj vidno v operacijah kriznega odzivanja.

Ključne besede *Nato, skupna organizacijska struktura, poveljstvo, delovna telesa, agencije, Natova mirnodobna poveljniška struktura, Natova struktura sil.*

Abstract NATO is a political alliance with a strong military component, characterized by a diverse and complex structure organized at several levels. Since NATO is an alliance of nations, it represents the most important part of the international level organization. In order to provide support to the countries wishing to achieve joint goals, NATO has a common organizational structure consisting of: political decision-making structures, supported by the organizations based at NATO Headquarters in Brussels; NATO agencies and other organizations, NATO peacetime command structure; NATO organizational units formed and operating in line with multinational treaties; NATO

¹ Del tega prispevka je nastal na podlagi prispevkov istega avtorja v septembrski in oktobrski številki revije *Obramba* leta 2008.

² A part of this article is based on the articles written by the same author and published in 2008 September and October editions of the *'Obramba'* magazine.

force structure; NATO response forces and NATO forces involved in crisis response operations and missions. Worth mentioning is the fact that within the alliance of democratic states, based on consensus decision-making, the armed forces do not define NATO policy, but represent one of the structures whose policy implementation is most obvious in the area of crisis response operations.

Key words *NATO, common organizational structure, command, working bodies, agencies, NATO peacetime command structure, NATO force structure.*

Uvod Slovenija je v Natu³ pet let, vendar je za Zavezništvo, ki je praznovalo svojo 60-letnico, še precej mlada članica, zato se vsak dan srečujemo z izzivi, načini in obliko dela te velike organizacije, kar pomeni velik izziv in tudi težave pri delu. Če hočemo s pomočjo Nata uresničevati svoje nacionalne interese, ga moramo čim boljše poznati. Zato bom v tem prispevku zaradi boljšega razumevanja delovanja Nata in s tem uspešnosti našega sodelovanja predstavil del organiziranosti in načinov dela Nata. Opisoval bom tako imenovano splošno sistemizirano⁴ skupno organizacijsko strukturo Nata, s težiščem na mirnodobni poveljniški strukturi, in poskušal prikazati splošno sliko, kar pomeni, da bodo posebnosti izpuščene ali posplošene.

V slovenskem jeziku predstaviti organizacijske enote in telesa Nata je poseben izziv, predvsem zato, ker direktni prevodi velikokrat ne odražajo prave vsebine. Pri tem so mi zelo pomagali že objavljeni prispevki o Natu, še posebej slovenska različica Priročnika o zvezi Nato. Pogosto v Natu v pogovorih uporabljamo kratice in okrajšave, zato jih bom poskušal razložiti in jih ne bom prevajal. Uporabljal jih bom v angleškem jeziku, ki je poleg francoskega jezika, uradni jezik Nata (Ismay, 1955, str. 23).

Čeprav izvorna Severnoatlantska pogodba⁵ ni definirala organizacije, se je Zavezništvo z oblikovanjem stalnih delovnih teles in organizacij, ki so jih podpirale, zelo kmalu spremenilo v organizacijo (Ismay, 1955, str. 19). S tem in pozneje še z oblikovanjem skupnega vojaškega poveljstva je dokončno nastala Organizacija (Schmidt,

³ NATO (North Atlantic Treaty Organization) pogosto imenujemo Severnoatlantsko zavezništvo ali pa kar Zavezništvo. Uradni kratici sta NATO (v angleščini) in OTAN (v francoščini). Ker je kratica NATO uveljavljena kot splošno ime za Zavezništvo, jo bom v tem prispevku tudi tako uporabljal, torej bom Severnoatlantsko zavezništvo imenoval z osebnim imenom Nato.

⁴ Sistemizacija je akt, s katerim so predpisane naloge in organizacijska struktura organizacijske enote ter so opredeljena delovna mesta s pogoji za njihovo zasedbo. V vojski sistemizacijo, razširjeno z določenimi elementi, predvsem potrebno opremo, imenujemo formacija. Ekvivalent sistemizaciji v Natu sta PE (Peacetime Establishment) in CE (Crises Establishment). Akt o PE se uporablja za mirnodobno strukturo. Akt o CE se uporablja za krizno strukturo, predvsem za operacije kriznega odzivanja.

⁵ Severnoatlantska pogodba (The North Atlantic Treaty, <http://www.nato.int/docu/basic/txt/treaty.htm>), ki je bila podpisana leta 1949 v Washingtonu D.C., v svojem 9. členu opredeljuje oblikovanje Severnoatlantskega sveta in Odbora za obrambno načrtovanje za izvajanje pogodbe. V pogodbi pa ni eksplicitno opredeljene organizacije.

2001, str. 176) Severnoatlantske Pogodbe⁶ (North Atlantic Treaty Organization, bolj znana s svojo kratico NATO). Podlago za organiziranje predstavlja 9. člen pogodbe (Ismay, 1955, str. 17). Organizacijo Nata predstavlja šestindvajset zaveznic, ob tem pa ima Zavezništvo tudi tako imenovano skupno organizacijsko strukturo zavezništva, ki zagotavlja podporo zaveznicam in pripravo ter vodenje izvedbe zavezniških odločitev.

Že povezanost šestindvajsetih držav v zavezništvo sama po sebi pomeni neke vrste organiziranost, ki je vidna predvsem iz načina sodelovanja vlad držav članic in strukture sprejemanja odločitev na politično strateški ravni, katere del je tudi struktura odborov, svetov ter drugih delovnih teles. Za izvedbo sprejetih odločitev države zagotavljajo zmogljivosti in sredstva na podlagi pravične, enakomerne in razumne delitve bremen v Zavezništvu. Podporo tej meddržavni organiziranosti tako pri sprejemanju kot izvajanju odločitev izvaja skupna organizacijska struktura. To strukturo lahko delimo na politično oziroma civilno in vojaško ter agencije in organizacije⁷. V organizacijskem smislu je sistemizirana skupna organizacijska struktura Nata večvrstna, delimo pa jo lahko na (shema 1):

- Natov glavni sedež v Bruslju (NATO Headquarters – NATO HQ) z agencijami in drugimi organizacijskimi enotami,
- Natovo mirnodobno poveljniško strukturo (NATO Command Structure – NCS),
- Natove organizacijske enote, ki so formirane in delujejo na podlagi večnacionalnih pogodb (organizacije MOU⁸),
- Natovo strukturo sil (NATO Force Structure – NFS),
- Natove odzivne sile (NATO Response Forces – NRF),
- Natove sile v operacijah kriznega odzivanja (v nadaljevanju OKO) in na misijah.

Struktura Nata zagotavlja spoštovanje skupnih vrednot in interesov zavezništva. Predvsem je okvir, s pomočjo katerega države članice določajo in izvajajo skupne cilje zavezništva. V Natu imajo glavno besedo države članice, ki hkrati kot lastnice sil in zmogljivosti odločajo s soglasjem. Večina odločitev na najvišji ravni se sprejema v delovnih telesih, v katerih delujejo nacionalni predstavniki. Sile in zmogljivosti, ki jih države članice prispevajo za izvedbo Natovih aktivnosti, so pod omejenim nadzorom Nata in hkrati ostajajo pod nacionalno linijo poveljevanja ter nadzora na vseh ravneh. Naj poudarim, da Nato ni klasična monolitna organizacija, temveč Zavezništvo, v katerem se pozornost namenja vsaki državi članici in se zmeraj išče konsenz ter vsaj minimalen skupen interes. Tudi Slovenija s svojimi pripadniki v Natu zagotavlja in išče svoje interese ter izvaja skupaj sprejete obveznosti.

⁶ V Priročniku o zvezi NATO v slovenskem jeziku iz leta 2001 je NATO preveden z Organizacija Severnoatlantske Pogodbe. Glede na to, da je Nato tako organizacija držav kot organizacija, ki Zavezništvo podpira, bi ga lahko prevajali tudi kot Severnoatlantsko pogodbeno organizacijo. Ker pa se je ime Nato že uveljavilo, se oba prevoda v resnici zelo redko uporabljata.

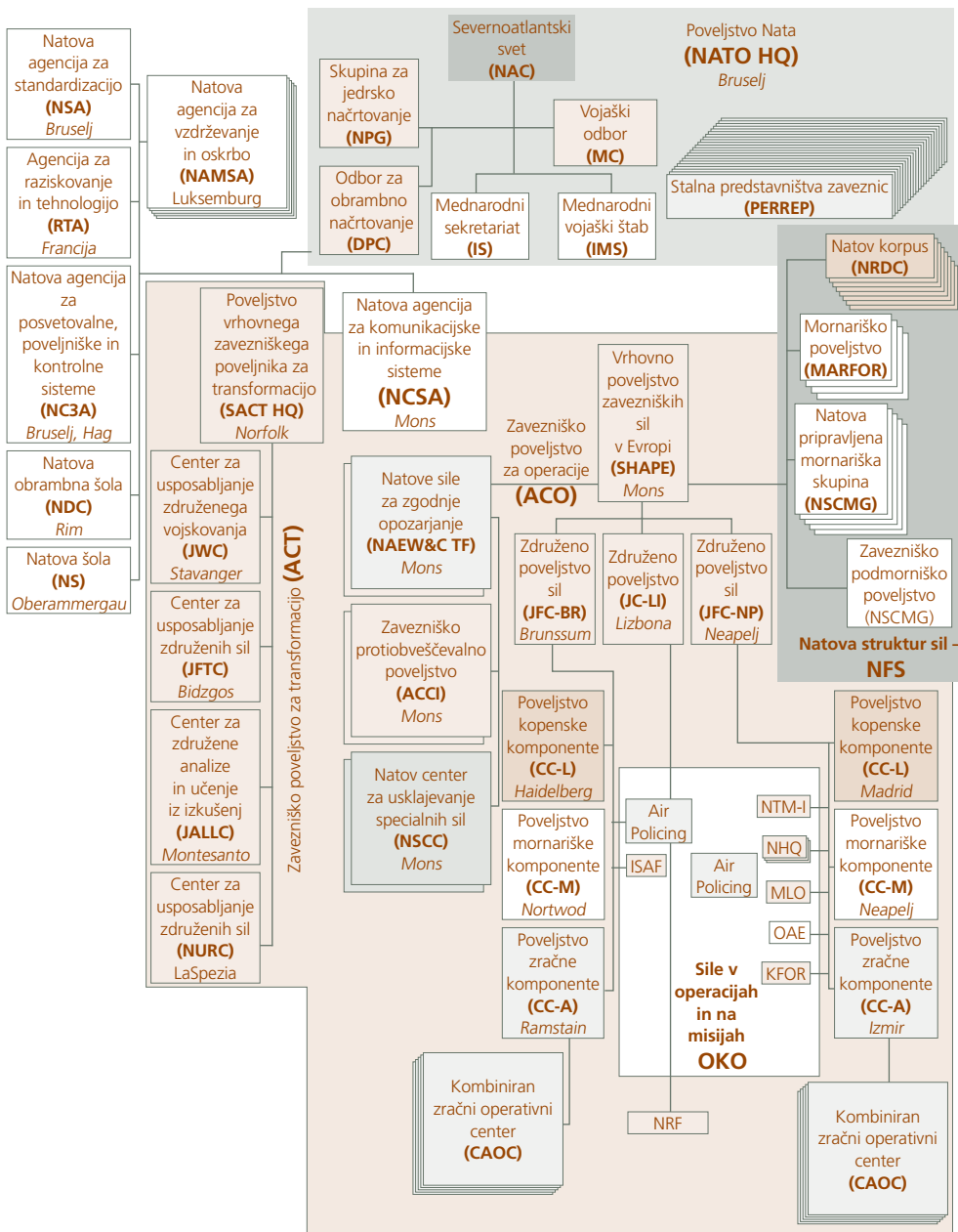
⁷ Splošna osnovna struktura Nata je predstavljena na Natovi internetni strani www.nato.int/structure/structure.htm.

⁸ Organizacije MOU (Memorandum of Understanding) so organizacijske enote, ki so jih vse ali nekatere zaveznice ustanovile na podlagi mednarodnih sporazumov.

Struktura Nata se je večkrat spremenila, na eni strani zaradi sprememb okolja in širitve Nata, na drugi pa se je prilagajala aktualnim potrebam zagotavljanja čim večje učinkovitosti in racionalnosti (Papacosma, 2001, str. 3, 75).

Sestavni del splošne strukture Nata so tudi nacionalna predstavništva. V organizacijskih enotah Nata, v katerih države članice nimajo svojih predstavništev, imajo pa svoje pripadnike, so določeni najvišji nacionalni predstavniki (Senior National Representative – SNR) ali osebe za stik.

Shema 1:
Organizacijska
struktura Nata

Osnovni pojmi

Za opisovanje organizacijske strukture je treba definirati osnovne pojme, s katerimi poimenujemo posamezne organizacijske celote. Definicijo teh pojmov sem sestavil na podlagi Angleško-slovenskega vojaškega terminološkega slovarja; Manpower Policy and Procedures, AAP-16(D); SSKJ; Uredbe o notranji organizaciji, sistematizaciji, delovnih mestih in nazivih v organih javne uprave in pravosodnih organih; Glossary of Terms and Definitions, AAP-6 in Vojaškega slovarja. Pojme sem definiral zaradi čim boljšega opisa vsebine dela posameznih organizacijskih celot, ki so poimenovane s temi pojmi.

Agencija (angl. Agency) je organizacijska enota, ki opravlja neko, po navadi specialistično delo.

Natova mirnodobna poveljniška struktura (angl. Nato Command Structure) obsega mirnodobne Natove vojaške organizacijske enote.

Notranje organizacijske enote (angl. Directorate, Division, Branch, Section) delimo po hierarhiji na direktorate, sektorje, oddelke in odseke.

Osebje (angl. Staff) so ljudje, ki delajo v neki organizacijski enoti.

Odbor (angl. Committee) je skupina ljudi, imenovana za opravilo določenih nalog.

Poveljstvo (angl. Command ali Headquarters) je skupina vojaških oseb, ki lahko poveljuje. Poveljstvo je tudi pravica poveljevanja.

Sedež (angl. Headquarters) je kraj oziroma prostor, kjer so osredotočeni neka dejavnost in njeno vodenje ter upravljanje.

Sekretariat (angl. Secretariat) je skupina ljudi, ki opravlja organizacijske, administrativne in strokovno-tehnične naloge.

Skupne sile (angl. Combined Forces) so vojaške sile, sestavljene iz vojsk več držav.

Svet (angl. Council) je kolektivni organ upravljanja.

Štab (angl. Headquarters ali Staff) je vodstveni organ v večji vojaški organizacijski enoti.

Uprava ali komisija (angl. Board) je skupina ljudi, imenovana za izvedbo posebnih nalog, navadno za usmerjanje neke dejavnosti.

Združene sile (angl. Joint Forces) so vojaške sile, sestavljene iz sil več zvrsti.

Združeno poveljstvo (angl. Joint Command) je poveljstvo, sestavljeno iz osebja več zvrsti in namenjeno predvsem za poveljevanje poveljstvom komponent ali zvrsti ter operacijam.

1 DOSEDANJE SPREMINJANJE NATOVE ORGANIZACIJSKE STRUKTURE

V Severnoatlantski pogodbi sta za njeno izvajanje v 9. členu predvidena Severnoatlantski svet (North Atlantic Council – NAC) in obrambni odbor, iz katerega je pozneje nastal vojaški odbor (Military Committee – MC). Svet lahko za izvajanje pogodbe ustanavlja delovna telesa⁹, ki so začela zasedati že leta 1949. Zaradi potreb sta bili že istega leta ustanovljena odbor za obrambne finance in ekonomijo ter komisija za vojaško proizvodnjo in oskrbo s stalnim osebjem in sedežem v Londonu. Za vrhovnega zavezniškega poveljnika v Evropi (Supreme Allied Commander Europe, v nadaljevanju SACEUR)

⁹ 9. člen Severnoatlantske pogodbe (*The North Atlantic Treaty*, <http://www.nato.int/docu/basicxt/treaty.htm>) omogoča svetu ustanavljanje delovnih teles in tako tudi ustanavljanje organizacije za podporo zavezništva.

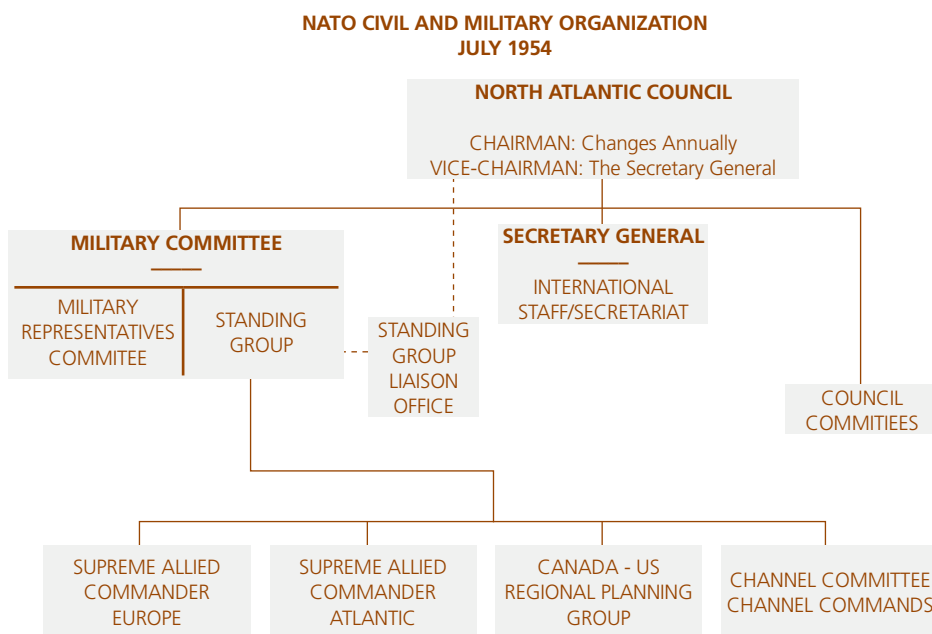
je bil imenovan general D. Eisenhower, ki je ustanovil Vrhovni štab zavezniških sil v Evropi (Supreme Headquarter Allied Powers Europe, v nadaljevanju SHAPE) v Parizu. Nato naj bi imel tedaj na razpolago okoli 90 divizij. Za prvega generalnega sekretarja Nata je bil imenovan lord Ismay leta 1952. Civilni del Natove organizacije se je leta 1952 preselil iz Londona v Pariz (Ismay, 1955, str. 10–40).

Prvo večjo spremembo je Natova organizacija doživela leta 1968, ko se je morala zaradi francoskega izstopa iz Natove mirnodobne poveljniške strukture seliti iz Francije v Belgijo. Vse do konca hladne vojne je bil Nato organiziran po teritorialnem načelu, predvsem zaradi svojega osnovnega namena, to je kolektivne obrambe, definirane v 5. členu Severnoatlantske pogodbe. Ob koncu hladne vojne in z vse večjim delovanjem v operacijah kriznega odzivanja ter s širitvijo se je Nato začel vse bolj spreminjati, tako v svoji prostorski razprostranjenosti kot načinih delovanja in organiziranja.¹⁰

Nov strateški koncept, sprejet leta 1999, z osnovnim ciljem preprečevanja in aktivnejšim vključevanjem v razreševanje konfliktov (Schmidt, 2001, str. 180) je nakazal večje spremembe tudi v Natovi skupni organizacijski strukturi (Orfy, 2007, str. 18–23).

Shema 2:

Natova civilna in vojaška organiziranost, julija 1954 (Ismay, 1955, priloga)

¹⁰ V *History of SHAPE and Allied Command Operations* na internetni strani www.nato.int/shape/about/background2.htm je opisan razvoj organizacije, ki podpira Zavezništvo s težiščem na SHAPE. Spreminjala sta se Zavezništvo kot celota in tudi njegova skupna struktura. Spremembe Nata kot organizacije držav z vidika njegove vloge po koncu hladne vojne in širitve Nata so opisane v številnih delih, med njimi sta dve usmerjeni tudi na velikokrat uporabljeno »transformacijo« (Gordon, P. H. (ur.) (1997) *NATO's Transformation, The Changing Shape of the Atlantic Alliance*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc, ZDA in Yost, D. S. (1998), *NATO Transformed, The Alliance's New Roles in International Security*, United State Institute of Peace, Washington D. C.). Mirnodobna poveljniška struktura se je sprva spreminjala v njeni teritorialni organiziranosti, potem pa je prešla od teritorialne v funkcijsko organiziranost.

Najradikalnejšo spremembo je doživela Natova mirnodobna poveljniška struktura (NCS), ki se je leta 2004 spremenila iz teritorialne organiziranosti v funkcionalno. Bistveno je zmanjšano število poveljstev in z ustanovitvijo Zavezniškega poveljstva za operacije (Allied Command Operation – ACO) in Zavezniškega poveljstva za transformacijo (Allied Command Transformation – ACT) se je prešlo na funkcionalno organiziranost.¹¹

2 NATOV PROCES ODLOČANJA NA POLITIČNI RAVNI IN STRUKTURA NATOVIH SVETOV, ODBOROV IN DELOVNIH TELES

Osnovne inštitucije odločanja na politični ravni v Natu so Severnoatlantski svet (NAC), Odbor za obrambno načrtovanje (Defence Planning Committee – DPC) in Skupina za jedrsko načrtovanje (Nuclear Planning Group – NPG). Ob njih je najpomembnejše Natovo telo Vojaški odbor (MC). Tem inštitucijam so podrejeni odbori in druga delovna telesa, ki jih sestavljajo predstavniki držav članic. Tako lahko rečemo, da Nato na politični ravni upravljajo države članice z delovanjem po načelu delovnih teles. Sveti, odbori, komisije in druga delovna telesa sestavljajo organizacijo oziroma mrežo za pripravo politike, konceptov, doktrin in predvsem odločitev. Temeljno načelo pri odločanju v Natu je konsenz.¹² V shemi 3 so predstavljena pomembnejša delovna telesa Nata, ki se ustanovljajo in spreminjajo glede na obseg nalog ter potrebe. Tako je zagotovljena navzočnost predstavnikov držav v celotnem procesu usklajevanja konsenza ter priprave odločitve.¹³

Severnoatlantski svet (v nadaljevanju NAC) ni organizacijska enota Nata, temveč kot najvišje politično telo odločanja v Natu predstavlja najvišjo Natovo politično oblast (v rdečem kvadratu na vrhu sheme 1).¹⁴

Odbor za obrambno načrtovanje (DPC) sestavljajo stalni nacionalni predstavniki, vsaj dvakrat na leto pa se sestane na ravni ministrov za obrambo. Ukvarja se predvsem z razvojem obrambnih sil. Odboru je podrejenih več odborov, komisij in delovnih teles, med njimi tudi odbor za pregled obrambe.

Skupino za jedrsko načrtovanje (NPG) sestavljajo ministri za obrambo držav članic Nata. Ukvarja se s problematiko, povezano z jedrskimi zadevami, predvsem z jedrskimi silami. Skupino podpira več teles in delovnih skupin.

Vojaški odbor je najvišje vojaško telo v Natu, podrejeno Severnoatlantskemu svetu. Je sestavni del mreže inštitucij, ki pripravljajo politiko, koncepte in odločitve Nata

¹¹ Glej opombo 9.

¹² V *NATO Handbook iz leta 2006* so na straneh 33–37 in 85–87 pojasnjene osnove odločanja v Natu in organiziranost ter delovanje Severnoatlantskega sveta, Odbora za obrambno načrtovanje, Skupine za jedrsko načrtovanje in Vojaškega odbora.

¹³ V *NATO Handbook iz leta 2006* so na straneh 111–140 predstavljeni Natovi odbori, komisije in druga delovna telesa. Opisane so njihova sestava, povezanost in hierarhija.

¹⁴ Za podrobnejšo razlago glej prispevke istega avtorja v septembrski in oktobrski številki leta 2008 v reviji *Obramba*.

na politični ravni. Njegova težiščna naloga je zagotovitev vojaških nasvetov. Tako nadzira razvoj vojaške politike (policy) in doktrin ter zagotavlja usmeritve vojaški strukturi. Vojaški odbor sestavljajo vojaški predstavniki (Military Representatives – MilRep). Vsaj dvakrat na leto se sestanejo na ravni načelnikov obrambnih ali general štabov (Chief of Defense – CHOD). Stalnega predsedujočega MC izvolijo načelniki obrambnih ali generalštabov iz svojih vrst. MC podpira več delovnih teles in predvsem Mednarodni vojaški štab (International Military Staff – IMS).

3 NATOV GLAVNI SEDEŽ, AGENCIJE IN ORGANIZACIJE

Natov glavni sedež v Bruslju je politični sedež Nata. V njem so nacionalne delegacije držav članic Nata in partnerskih držav. Delo delegacij in misij ter proces odločanja in tudi Severnoatlantski svet podpirata Mednarodni sekretariat (International Staff – IS)¹⁵ in Mednarodni vojaški štab (IMS). Na Natovem glavnem sedežu poteka proces odločanja pretežno na politični ravni in ravni oblikovanja skupnih politik. Delo večinoma poteka v okviru delovnih teles, v katerih sodelujejo nacionalni predstavniki in predstavniki Natovih organizacijskih enot.

Nacionalne delegacije sestavljajo strokovnjaki z diplomatskega, obrambnega in vojaškega področja, ki zagotavljajo stalno predstavljanje nacionalnih interesov na Natovem glavnem sedežu ter v telesih Nata in povezujejo vlade držav članic z glavnim sedežem. Oblikovane so kot veleposlaništva držav članic pod vodstvom stalnih predstavnikov pri Natu, ki imajo status veleposlanikov.

Večinoma pri nacionalnih delegacijah delujejo tudi vojaška predstavništva (VOPRE), ki so predstavništva nacionalnih obrambnih ali generalštabov na Natovem glavnem sedežu. Zastopajo nacionalne interese v telesih, ki so podrejena Vojaškemu odboru in zagotavljajo povezavo med Natovim glavnim sedežem ter nacionalnimi obrambnimi ali generalštabi. Večinoma so tudi odgovorna za vojaško področje v nacionalnih delegacijah, predvsem za zagotavljanje vojaških nasvetov stalnim predstavnikom.¹⁶

Mednarodni sekretariat (IS) vodi generalni sekretar Nata, ki je tudi predsedujoči osnovnim inštitucijam odločanja in nekaterim odborom. Hkrati je tudi predstavnik Nata v javnosti. Predvsem pa deluje kot moderator in vodja procesov doseganja konsenza ter odločanja. Mednarodni sekretariat svetuje in administrativno ter tehnično podpira nacionalne delegacije in različna delovna telesa. Popolnjuje se z Natovimi mednarodnimi civilisti, ki se zaposlujejo z javnimi razpisi ali jih delegirajo in podpirajo države članice.¹⁷

¹⁵ Glede na vsebino dela bi International Staff lahko prevedli tudi kot Mednarodni civilni štab, saj ob podpornih, administrativnih, tehničnih in organizacijskih nalogah opravlja tudi strokovne naloge in sodeluje pri pripravi predlogov za odločitve. Sestavljajo ga civilisti, med katerimi jih ima veliko tudi vojaške izkušnje.

¹⁶ V NATO Handbook iz leta 2006 je na straneh 73–74 in 85 pojasnjena vloga nacionalnih delegacij. Slovenska delegacija se imenuje stalna misija RS pri Natu, v nekaterih virih jo imenujejo tudi stalno predstavništvo.

¹⁷ V NATO Handbook iz leta 2006 sta na straneh 74–84 in 101–106 opisana Mednarodni sekretariat in Vojaški mednarodni štab. Ti dve organizacijski enoti kažeta na tradicionalno ločevanje na civilni in vojaški del. V resnici morata zelo tesno sodelovati pri podpori doseganja dogovora in pripravi odločitev.

Mednarodni vojaški štab (IMS) podpira delovanje Vojaškega odbora in njegovih delovnih teles. Vodi ga direktor, ki ga izbere odbor. Popolnjujejo ga pretežno vojaki, ki jih napotijo vojske držav članic Nata. Mednarodni vojaški štab svetuje in administrativno ter tehnično podpira Vojaški odbor in njegova delovna telesa ter druga telesa, ki se ukvarjajo z vojaškimi zadevami. Tesno sodeluje z Mednarodnim sekretariatom in hkrati zagotavlja povezavo med Natovim glavnim sedežem in zavezniškimi poveljstvi.

Natova aktivnost posega na veliko področij. V ta namen ima Nato organiziranih več agencij in drugih organizacij, ki podpirajo delovanje zavezništva. Delo večine nadzirajo delovna telesa, ki delujejo na Natovem glavnem sedežu v Bruslju. Popolnjujejo se z Natovimi mednarodnim civilnim osebjem in vojaki. Agencije in druge organizacije zagotavljajo specialistične in tehnične ekspertize ter programe. So tudi pravni subjekti in lahko nastopajo na trgu.¹⁸

Vir: Priročnik o zvezi Nato, 2001, str. 530.

¹⁸ V NATO Handbook iz leta 2006 so na straneh 107–110 in 273–351 pojasnjeni programi, aktivnosti, organizacije in agencije, ki se izvajajo v Natu oziroma ga podpirajo. Zaradi svojega raznovrstnega delovanja na širokem področju se v Natu izvaja veliko programov in aktivnosti. Večinoma jih vodijo Natove organizacije in agencije, izvajajo pa jih zelo različne inštitucije, navadno zunanji izvajalci. Večina teh programov, aktivnosti, organizacij in agencij ima svoje internetne strani, na katerih je mogoče podrobneje spoznati njihovo področje dela.

4 NATOVA MIRNODOBNA POVELJNIŠKA STRUKTURA (NCS)

Natova mirnodobna poveljniška struktura je sestavljena iz Zavezniškega poveljstva za operacije (Allied Command Operations – ACO) in Zavezniškega poveljstva za transformacijo (Allied Command Transformation – ACT). Sedanja organizacija je iz leta 2004. V primerjavi s prejšnjo teritorialno organiziranostjo sta zdaj njena osnovna značilnost funkcijska organiziranost in manjše število poveljstev.

Poveljstvi sta ob tesni podpori NCSA (NATO Communications and Information Systems Agency) mehanizem Zavezništva za poveljevanje in kontrolo nad vojaškimi silami, ki so na voljo Natu. Natova mirnodobna poveljniška struktura (NCS) je pretežno popolnena z vojaki, ki jih zagotavljajo vojske držav članic Nata na temelju sorazmerne in pravične delitve bremena. Del dolžnosti se popolnjuje tudi z Natovim mednarodnim civilnim osebjem in lokalno delovno silo.¹⁹ Zavezniško poveljstvo za operacije in Zavezniško poveljstvo za transformacijo vodita njihova vrhovna poveljnika. Delujeta na podlagi vloge in poslanstva, ki ju določa Severnoatlantski svet (NAC), in na podlagi usmeritev Vojaškega odbora²⁰.

Delo med obema zavezniškima poveljstvoma je razdeljeno na podlagi njunih poslanstev, vendar obstaja tudi tesno usklajevanje skupnih projektov in programov. V teh skupnih aktivnostih je navadno eno poveljstvo vodilno, drugo pa to aktivnost podpira. Eden najizrazitejših primerov skupnega delovanja je delovanje poveljstev s partnerji. Organizacijska enota, ki podpira delovanje Partnerstva za mir na izvedbeni ravni, je Partnerska koordinacijska celica (Partnership Coordination Cell – PCC²¹), pri kateri delujejo partnerski povezovalni timi večine držav partnerjev Nata. Celica za usklajevanje partnerstva deluje v SHAPE po usmeritvah obeh vrhovnih poveljnikov tako za Zavezniško poveljstvo za operacije kot za Zavezniško poveljstvo za transformacijo.²²

4.1 Zavezniško poveljstvo za operacije

Zavezniško poveljstvo za operacije prispeva k miru, varnosti in teritorialni integriteti članic Nata, predvsem z ocenjevanjem tveganja ter nevarnosti, vojaškim

¹⁹ V drugem poglavju AAP-16(D) iz leta 2007 so opisane vrste kadrov, s katerimi je popolnena Natova struktura.

²⁰ Nato na ravni držav ni hierarhična organizacija. Sestavljena je iz 26 suverenih držav, ki odločajo s konsenzom in, če se ena država ne strinja, odločitev ni sprejeta. Tudi Natova skupna struktura, razen mirnodobne poveljniške strukture, ni zelo hierarhično urejena. Zato lahko pride do različnih želja pri usmerjanju in nadziranju delovanja. Na to so posebej občutljivi vojaki, ki zaradi svojega pooblastila o uporabi sile potrebujejo jasne usmeritve. V NATO Handbook iz leta 2006 je na strani 89 jasno določeno, kdo določa vlogo in naloge vrhovnima poveljnikoma v Natu.

Natova mirnodobna poveljniška struktura se je velikokrat spreminjala, aktualna je opisana na Natovi internetni strani www.nato.int/ims/docu/command-structure.htm. Čeprav je sestavljena iz dveh celot, bi lahko rekli, da obstaja še tretja, in sicer NCSA. Organizacija mirnodobne poveljniške strukture je predstavljena v predstavitvi: NATO Military Structure na www.nato.int/docu/briefing/nms/html_en/nms01.html.

²¹ PCC se je leta 2008 preoblikoval v MCD (Military Cooperation Division).

²² Sodelovanje in tudi skupno delovanje Natove skupne strukture je zelo pomembno. Eden izmed takih primerov je PCC (Partnership Coordination Cell), ki je opisan v prispevku na internetni strani www.nato.int/shape/about/overview.htm.

načrtovanjem in določanjem sil za potrebno delovanje ter z vodenjem delovanja sil, ko mu jih dodelijo članice Nata. Sestavljeno je iz poveljstev in organizacijskih enot, ki ob podpori Zavezniškega poveljstva za transformacijo in predvsem NSCA zagotavljajo poveljevanje in kontrolo nad silami, ki so jim dodeljene za izvajanje delovanja v celotnem spektru zavezniškega delovanja. V okviru svojega poslanstva Zavezniško poveljstvo za operacije skrbi tudi za Natovo strukturo sil (NFS) in kontrolira Natove odzivne sile (NRF) ter Natove sile v operacijah kriznega odzivanja in na misijah. Tako je Zavezniško poveljstvo za operacije tisto poveljstvo, ki nadzira vse značilne vojaške sile, ki jih države članice združujejo v Natu. Poveljuje mu vrhovni zavezniški poveljnik v Evropi (Supreme Allied Commander Europe, v nadaljevanju SACEUR). SACEUR je ameriški general in navadno je hkrati tudi poveljnik Evropskega poveljstva ZDA.²³

Strukturo Zavezniškega poveljstva za operacije predstavljajo štiri velike celote: Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi (SHAPE – Supreme Headquarter Allied Powers Europe), Združeno poveljstvo sil Neapelj (Joint Force Command Naples), Združeno poveljstvo sil Brunssum (Joint Force Command Brunssum) in Združeno poveljstvo Lizbona (Joint Headquarter Lisbona). Poveljstvo je sestavljeno še iz organizacijskih enot, ki podpirajo SHAPE in druge v poveljstvu s svojih področij dela in bi jih lahko imenovali tudi prištabne enote SHAPE.²⁴

SHAPE je vrhovni štab Zavezniškega poveljstva za operacije na strateški ravni. Pri tem je treba opozoriti, da se tudi Natova baza v Casteauju v Belgiji, kjer je SHAPE in še nekatere druge Natove organizacije, imenuje SHAPE. Tako se ime SHAPE pojavlja kot ime za Natovo bazo in štab Zavezniškega poveljstva za operacije. Na podlagi sporazuma med Natom in EU je SHAPE lahko tudi v vlogi poveljstva operacije kriznega odzivanja, ki jo vodi EU. Trenutno je SHAPE tudi poveljstvo operacije kriznega odzivanja EU ALTHEA v Bosni in Hercegovini²⁵.

V SHAPE delujejo tudi nacionalni vojaški predstavniki (National Military Representative – NMR) držav članic Nata, ki zagotavljajo povezavo med Zavezniškim poveljstvom za operacije in nacionalnimi silami. Najpomembnejše njihovo delo je predstavljanje sil pri SACEUR, takrat ko je prenesen del poveljevanja nad delom nacionalnih sil na SACEUR.

²³ Zavezniško poveljstvo za operacije je veliko in razvejano poveljstvo, njegov splošen namen in struktura sta opisana na internetni strani SHAPE www.nato.int/shape/about/overview.htm.

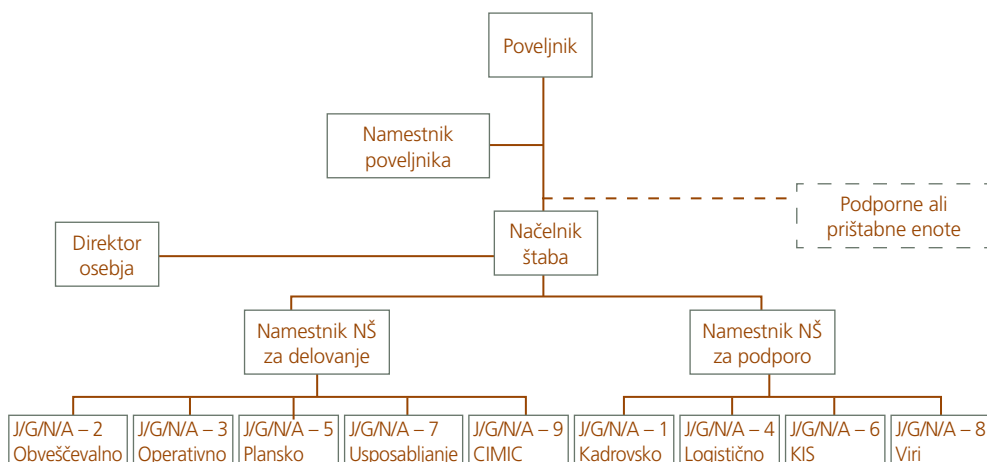
²⁴ Prištabne enote SHAPE so podrobneje opisane na: www.jfcs.nato.int/htm/visitors/ns/2007/11/ns6.htm in www.nato.int/kfor/chronicle/2007/chronocle_08/chronocle_08.pdf – Zavezniško protiobveščevalno poveljstvo; www.npc.nato.int – Natov programski center; www.ramstein.af.mil/shared/media/document/AFD-071213-025.pdf in www.nato.int/shape/news/2006/10/061011a.htm – Kombiniran obveščevalni center; www.nato.int/docu/habdbook/2001/hb1207020302.htm – Natove sile za zgodno opozarjanje iz zraka; www.ndu.edu/inss/Press/jfg_pages/editions/i45/11.pdf – Natov center za usklajevanje specialnih sil; JP 3-13.1 *Electronic Warfare* (2007), www.fas.org/irp/doddir/dod/jp3-13-1.pdf in www.jewcs.nato.int – Center za združeno elektronsko delovanje.

²⁵ Kot tak deluje na podlagi sporazuma Berlin plus med Natom in EU.

Združena poveljstva sil²⁶ so poveljstva operativne ravni, sestavljena iz štaba, poveljstev kopenske, mornariške komponente in zračne komponente, ki vključuje tudi skupne centre za vodenje delovanja v zraku (Combined Air Operations Centre – CAOC)²⁷. Njihov osnovni namen je vodenje operacij kriznega odzivanja, misij in Natovih odzivnih sil. Tako so tudi Slovenski vojaki v operacijah kriznega odzivanja in na misijah²⁸ pod njihovim poveljstvom. *Air Policing* nad Slovenijo²⁹ pa vodi Združeno poveljstvo sil Neapelj. Združena poveljstva tudi podpirajo integracijo novih članic v Nato³⁰.

Štabi in poveljstva Zavezniškega poveljstva za operacije so organizirani po načelu štabno-funkcijske organiziranosti. Večina štabnih organov je označena: na združeni ravni z J (Joint), kar pomeni, da jih sestavljajo pripadniki vseh zvrsti; v kopenski komponenti z G (Ground); v mornariški komponenti z N (Navy); v zračni komponenti z A (Air). Uporabljajo se tudi oznake s črko C, kot na primer CJ (Combined Joint), kar pove, da tako organizacijsko enoto sestavljajo pripadniki več zvrsti iz več držav. Na taktični ravni poveljstev in štabov pa se za označevanje štabnih organizacijskih enot uporablja tudi črka S (Staff).

Shema 4:
Štabno-funkcijska organiziranost

²⁶ Na internetni strani JFC-NP www.afsout.nato.int in JFC-BR www.jfcbns.nato.int sta poveljstvi obširneje opisani.

²⁷ Večina skupnih centrov za vodenje delovanja v zraku ima tudi svoje internetne strani, kot na primer www.afsouth.nato.int/operations/NATOTurkey/CAOC6Factsheet.htm.

²⁸ Na splošno Nato izvaja operacije kriznega odzivanja z vojaškimi enotami, ki lahko delujejo v celotnem spektru Natovih nalog. Natove misije (NATO HQ ali NTM-I) pa predstavljajo organizacijske enote, ki navadno ne delujejo bojno in so namenjene predvsem za podporo neki drugi organizaciji pri izvajanju neke dejavnosti (obrambne reforme, usposabljanje) in predstavljajo povezovalni element med Natom in to organizacijo.

²⁹ Konkretnejša vloga skupnega centra za vodenje delovanja v zraku pri *Air Policing* nad Slovenijo je opisana na www.caoc5.nato.int/history_mission_page.htm.

³⁰ *First Year of NATO Membership a Success for the Army, General Says (2005)* (<http://www.ukom.gov.si/eng/slovenia/publications/slovenia-news/1883/1887/>).

Poveljstva in štabi delujejo pretežno po štabno-funkcijskem načelu³¹, pri čemer vsak štabni organ skrbi za svoje področje dela, vodje pa zagotavljajo celoto s pomočjo štabnega usklajevanja. Za delovanje celotne mirnodobne poveljniške strukture je pomembna tudi linijsko-štabna povezava, ki omogoča povezave in sodelovanje štabnih organov različnih poveljstev ter štabov tako navpično kot vodoravno.³²

4.2 Zavezniško poveljstvo za transformacijo (ACT)

Izzivi v sedanjem in prihodnjem globalnem varnostnem okolju zahtevajo stalne izboljšave zmogljivosti za zagotavljanje učinkovitega delovanja Nata, kar Zavezniško poveljstvo za transformacijo izvaja predvsem z definiranjem strateških konceptov, identificiranjem politik in zahtevnikov, s planiranjem in uvajanjem zmogljivosti, razvijanjem združenih in kombiniranih konceptov, eksperimentiranjem, pripravo ocen in doktrin, raziskavami prihodnjih zmogljivosti in tehnologij ter usposabljanjem in izobraževanjem. Poveljstvu poveljuje vrhovni zavezniški poveljnik za transformacijo (Supreme Allied Commander Transformation), ki je ameriški general in navadno hkrati poveljnik Poveljstva združenih sil ZDA. Zavezniško poveljstvo za transformacijo ni značilno poveljstvo³³. Pri svojem delovanju pogosto uporablja matrični in projektni način dela.

Vrhovni zavezniški poveljnik za transformacijo usklajuje delovanje Natovih organizacij, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, usposabljanjem in raziskovanjem. Posebej je pomembno sodelovanje Zavezniškega poveljstva za transformacijo s centri odličnosti, ki so nacionalne ali večnacionalne organizacije, vendar zagotavljajo možnosti za povečanje interoperabilnosti in zmogljivosti zavezništva ter omogočajo testiranje in razvoj novih doktrin ter potrditev konceptov.³⁴

5 NATOVE ORGANIZACIJSKE ENOTE, KI SO BILE USTANOVLENE IN DELUJEJO NA PODLAGI VEČNACIONALNIH POGODB (ORGANIZACIJE MOU)

Organizacije MOU so organizacijske enote, ki so jih vse ali nekatere zaveznice ustanovile na podlagi mednarodnih sporazumov. Takšne organizacijske enote obstajajo v vseh Natovih strukturah, tako med agencijami in organizacijami kot v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi (NCS), Natovi strukturi sil (NFS) in celo v Natovih odzivnih silah (NRF) ter na operacijah kriznega odzivanja (v shemi 1 so prikazana samo nekatere enote v rjavih kvadratih, večina pa jih je med drugimi strukturami). V zadnjih dveh primerih so seveda začasne. Večina organizacij MOU ima eno ali več vodilnih držav, druge zaveznice pa sodelujejo glede na interes in zmožnosti.

³¹ Splošno sta združeno poveljevanje in kontrola predstavljena v AJP-3, IV. poglavje NATO – Joint Command and Control Concepts.

³² Splošna delitev štabnih organov je opisana v opisu Allied Comand Operations na www.nato.int/shape/about/strusture.htm in tudi v Pravilih štabnega dela ter GOP.

³³ M. Pešec v prispevkih o Zavezniškem poveljstvu za operacije v reviji Obramba št. 4, 6 in 7 leta 2005 podrobno opisuje to poveljstvo in njegovo delovanje.

³⁴ Na internetni strani www.act.nato.int/ je podrobneje opisano zavezniško poveljstvo za operacije.

Največ organizacij MOU je v Natovi strukturi sil (NFS). Takšna je na primer večina poveljstev Natovih hitro premestljivih korpusov (NATO Rapid Deployable Corps Headquarter – NRDC HQ). V opisu Zavezniškega poveljstva za operacije je tudi že bilo navedeno nekaj organizacij MOU, kot na primer Kombiniran obveščevalni center (IFC).

6 NATOVA STRUKTURA SIL (NFS)

Nato, razen izjem, kot so enote AWACS in bataljoni zvez, nima svojih neodvisnih vojaških sil v obliki enot. Pod Natovim poveljstvom in predvsem kontrolo so tudi sile, ki izvajajo operacije kriznega odzivanja in misije, ki jih vodi Nato. Ker je Zavezništvo sestavljeno iz držav, bi lahko na splošno celo rekli, da celotne vojske držav članic predstavljajo skupno Natovo vojsko. Da bi Zavezništvo uspešno delovalo in bilo pripravljeno izvajati svoje poslanstvo v celotnem spektru Natovih nalog, je potrebno skupno usposabljanje sil. V zvezi s tem in na podlagi Natovih ambicij za razvoj sil se opredelijo cilji sil. Na podlagi teh ciljev sil zaveznice deklarirajo (opredelijo) sile za Nato. Tako Natovo strukturo sil³⁵ (NFS) (v shemi 1 so v olivnem traku prikazana samo skupna poveljstva) sestavljajo predvsem nacionalne sile držav članic Nata, ki jih vodi Zavezniško poveljstvo za operacije. Zaradi boljših priprav in kombiniranja sil posameznih zaveznic v večje enote so ustanovljena večnacionalna poveljstva za poveljevanje z zavezniškimi silami. Šele ko posamezne države članice pridružijo svoje deklarirane sile k posameznim poveljstvom, nastanejo prave korpusne sile.

Del kopenske komponente Natove strukture sil (NFS) so večnacionalna poveljstva korpusov, ki so večinoma poimenovani po vodilnih državah. Toda ne glede na vodilne države so vsa poveljstva korpusov večnacionalna in v večini sodeluje več zaveznic (izjema je EUROCOR, ki nima klasične vodilne države). Poveljstva korpusov v miru z usposabljanjem pridruženih enot povečujejo interoperabilnost znotraj Nata in se pripravljajo na morebitna delovanja. Poveljstva korpusov so ob poveljevanju s korpusi (navadno poveljujejo divizijam različnih držav) namenjena tudi poveljevanju kopenskim komponentam v operacijah. Poveljstva Natovih korpusov so (Whatford, 2004, str. 8)³⁶: Poveljstvo Natovega hitro premestljivega korpusa Italija (NRDC HQ Italy), Poveljstvo Natovega hitro premestljivega korpusa Turčija (NRDC HQ Turkey), Poveljstvo Natovega premestljivega korpusa Grčija (NDC HQ Greece), Poveljstvo hitro odzivnega korpusa Francija (RRC HQ Franc), Poveljstvo Natovega hitro premestljivega korpusa Španija (NRDC HQ Spain), Poveljstvo nemško-nizozemskega korpusa (1 German/Netherlands Corps HQ), Poveljstvo evropskega korpusa (EUROCOR HQ), Poveljstvo mednarodnega korpusa severovzhod (MNC-NE HQ), vodilne države so Danska, Poljska, Nemčija, Poveljstvo zavezniškega korpusa za hitro posredovanje (ARRC HQ), vodilna država Velika Britanija.

³⁵ Na splošno je Natova struktura sil opisana v članku *The New NATO Force Structure* na internetni strani www.nato.int/ims/docu/force-structure.htm.

³⁶ Večina poveljstev Natovih korpusov ima svoje internetne strani, na katerih so predstavljeni: www.nato.int/nrdc-it/, www.hrf.tu.nato.int/, www.ndc.gr, www.ejercito.mde.es/organizacion/hqnrdc-sp/web/web/, www.lgnc.de/, www.eurocorps.org/, www.mncne.pl/, www.rrc.nato.int/.

Mornariška komponenta Natove strukture sil je večvrstna. Prvi del sestavljajo mornariška poveljstva, ki jih na svojih plovilih prispevajo: Italija na ladji INS Garibaldi (Headquarters Commander Italian Maritime Forces), Španija na ladji SNS Castilla (Headquarters Commander Spanish Maritime Forces) in Velika Britanija na ladji HMS Ark Royal (Headquarters Commander United Kingdom Maritime Forces).

Največjo Natovo mornariško silo pa predstavljajo mornariške udarne in podporne sile (Naval Striking and Support Forces NATO – STRIKEFORNATO), v katerih je vodilna država ZDA s svojo šesto floto³⁷. Prav tako ima pripravljeno mornariško poveljstvo Francija³⁸. K Natovi strukturi sil lahko prištevamo tudi Zavezniško podmorniško poveljstvo, ki ga za Nato zagotavlja ZDA in je podrejeno SACEUR³⁹.

Ob prej omenjenih silah v Natu delujeta tudi dve pripravljene Natovi mornariški skupini (Standing NATO Maritime Group – SNMG) in dve pripravljene Natovi protiminski skupini (Standing NATO Mine Counter Measures Group – SNMCMG) pod nadzorstvom Natovih poveljstev mornariških komponent⁴⁰.

Za poveljevanje in kontrolo nad zračno komponento se v popolnosti koristi Natova mirnodobna poveljniška struktura (NCS), predvsem poveljstva zračne komponente in skupnih centrov za vodenje delovanja v zraku (CAOC). S skupnimi centri za vodenje delovanja v zraku so povezane skupne in nacionalne organizacijske enote, ki zagotavljajo neprekinjen nadzor zračnega prostora nad območjem celotnega zavezništva, ter letalske sile (letala), ki so v pripravljenosti za hitro posredovanje. V te sile lahko prištejemo tudi NAEWF⁴¹.

7 NATOVE ODZIVNE SILE (NRF)

Nato je skozi svojo zgodovino zmeraj imel takšne ali drugačne odzivne, reakcijske ali sile za hitro posredovanje. Te sile so bile večinoma organizirane in pripravljene za delovanje na vnaprej določenih območjih in predvsem za naloge iz 5. člena Severnoatlantske pogodbe.

Sedanje odzivne sile je Nato ustanovil ob preoblikovanju Natove teritorialne strukture v funkcijsko (v shemi 1 so odzivne sile prikazane samostojno). So hitro premestljive, sile, namenjene za posredovanje v coni interesa Nata ter v celotnem spektru Natovega vojaškega delovanja. So skupne in združene sile zaveznic, skozi katere

³⁷ Mornariške udarne in podporne sile so večnacionalne sile pod vodstvom ZDA, predstavljene so na internetni strani www.afsouth.nato.int/organization/StrikeforNATO/StrikForNATO.htm, dobro pa se je seznaniti tudi s 6. floto ZDA.

³⁸ Koncept Natovih odzivnih sil in njegova povezava z Natovo strukturo sil je razvidna tudi iz prispevka na spletni strani www.cdef.terre.defense.gouv.fr/publications/doctrine/doctrine05/us/doctrine/art3.pdf.

³⁹ Atlantska podmorniška flota ZDA zagotavlja SACEUR tudi Zavezniško podmorniško poveljstvo (www.sublant.navy.mil/HTML/asc.html).

⁴⁰ O delovanju mornariških skupin je več informacij na www.afsouth.nato.int/JFCN_Factsheets/SNMG2.htm in www.mccnwd.info.

⁴¹ NAEWF (NATO Air Early Warning Force) je enota, v kateri so Awacsi.

Nato kot celota in države članice transformirajo zmogljivosti v cilju večje učinkovitosti in odzivnosti. Tako so Natove odzivne sile tudi ena izmed gonilnih sil Natove transformacije. Do zdaj so bile uporabljene v podpori Pakistanu pri odpravljanju posledic potresa leta 2005⁴².

Natove odzivne sile zagotavljajo zaveznice na podlagi rotiranja za določen čas. Večina teh sil pripada tudi Natovi strukturi sil (NFS). Tudi SV sodeluje v Natovih odzivnih silah, predvsem z enotami RKBO⁴³, hkrati pa znotraj njih razvija svoje sile, ki tako postajajo vse bolj interoperabilne. Združena poveljstva rotirajo pri poveljevanju NRF kot celote.⁴⁴

8 NATOVE SILE V OPERACIJAH KRIZNEGA ODZIVANJA IN NA MISIJAH

Ko se zaveznice v Natu odločijo za skupno operacijo kriznega odzivanja (OKO) ali misijo, morajo zbrati sile za izvedbo sprejete naloge. Tako zaveznice, ki se za aktivnost odločijo, tudi prispevajo sredstva in sile za izvedbo. Prispevki posameznih zaveznic naj bi bili skladni z njihovimi zmogljivostmi in načelom pravične, enakomerne in razumne delitve bremena v zavezništvu. SHAPE organizira naborne konference⁴⁵ za operacije kriznega odziva in misije, na katerih zaveznice prispevajo svoje sile v predvideno organizacijsko strukturo (Combined Joint Statement of Requirement – CJSOR) in posameznike v predvidene krizne formacije (Crisis Establishment – CE). Za vodenje operacij in misij SACEUR pooblasti eno izmed združenih poveljstev. Poveljstvo operacij kriznega odziva se oblikuje iz enega izmed poveljstev iz Natove mirnodobne poveljniške strukture (NCS), Natove strukture sil (NFS) ali se ga sestavi ad hoc, mogoča pa je tudi kombinacija prej omenjenih načinov. Zaveznice ob napotitvi sil v operacije kriznega odziva in na misije prenesejo del pristojnosti za poveljevanje nad silami na SACEUR, ta pa po liniji poveljevanja in kontrole na podrejene poveljnike. Nacionalno linijo poveljevanja v operacijah kriznega odzivanja zagotavljajo najvišji nacionalni predstavniki (SNR). Sile v operacije kriznega odziva navadno rotirajo v povprečju vsakih šest mesecev (v shemi 1 so v rumenem traku prikazane operacije kriznega odzivanja in misije).

9 KONCEPT CJTF – SKUPNE ZDRUŽENE NAMENSKE SILE

S spremembami v globalnem okolju po koncu hladne vojne so države članice Nata začele zmanjševati vojske, hkrati pa se je pojavljalo vprašanje nadaljnje vloge Nata.

⁴² Pri odpravljanju posledic potresa v Pakistanu je v okviru Natovih odzivnih sil sodelovala tudi SV. Podrobnejši opis je v članku *Nato po katastrofalnem potresu pomagal v Pakistanu*, v reviji *Slovenska vojska*, leto XVI/2.

⁴³ SV je bataljon RKBO razvila s pomočjo Natovih odzivnih sil, podrobnejši opis tega procesa ponuja Marko Pišlar v članku *V SV do leta 2008 razvili sodoben bataljon za RKBO*, v reviji *Slovenska vojska*, leto XII/5.

⁴⁴ Natove odzivne sile so na splošno opisane na Natovi internetni strani www.nato.int/issues/nrf/index.html v prispevku *The NATO Response Forces, At the centre of NATO transformation*.

⁴⁵ Nabiranje in izbira sil za OKO sta opisana v *NATO's Military Force Generation Process* na internetni strani acositrep.com/?p=60.

Ob konceptu Partnerstva za mir je leta 1993 začel nastajati tudi koncept Skupnih združenih namenskih sil (Combined Joint Task Forces – CJTF). Če za Partnerstvo za mir lahko rečemo, da je bil projekt držav članic Nata ali Zavezništva kot celote, potem lahko ugotovimo, da je koncept združenih namenskih sil (v nadaljevanju CJTF) tisti, ki se ukvarja z vojaškim delovanjem Nata. Koncept CJTF išče odgovore na zmanjšane vojske držav članic Nata (Young, 1997, str. 47–48, 203) in verjetne zahteve po delovanju Nata zunaj območja držav članic Nata. Ponuja sestavljanje sil iz različnih držav in združevanje različnih zvrsti za delovanje v globalnem svetu, na območju interesa Nata in ne več na območju držav članic Nata. Koncept CJTF je bil preizkušen že na veliko vajah. Natove odzivne sile so v resnici praktični izdelek CJTF. (Papacosma, 2001, str. 79–84) Če so vojske držav članic Nata pred CJTF bile pripravljene na delovanje druga ob drugi, se zdaj enote in vojaki vojsk držav članic Nata pripravljajo za delovanje eden z drugim, z ramo ob rami.⁴⁶

10 SLOVENSKA VOJSKA IN SKUPNA STRUKTURA NATA

Slovenija je v Natu od leta 2004 kot polnopravna članica, ki odloča s konsenzom skupaj z drugimi 25 zaveznicami. Kot taka sodeluje s predstavniki v delovnih telesih Nata, v katerih zastopa svoje interese, definira skupne cilje, politiko in koncepte Nata ter podpira uresničitev skupnih ciljev zavezništva. SV ima pri skupni strukturi Nata svoja vojaška predstavništva: na Natovem glavnem sedežu v Bruslju deluje v okviru Stalne misije RS pri Natu Vojaško predstavništvo (VOPRE), ki zastopa SV na Natovem glavnem sedežu in v EU; v SHAPE deluje nacionalno vojaško predstavništvo (National Military Representation) pri ACO; v Norfolku deluje nacionalno predstavništvo za povezave (National Liaison Representation) pri ACT. Ta predstavništva se imenujejo s skupnim imenom predstavništva SV (PSV).

Sile in zmogljivosti SV postajajo v procesu integracije v Nato vse bolj interoperabilne z zavezniškimi. Pri tem najbolj neposredno sodeluje Poveljstvo sil SV z JFC v Neaplju. Sile SV sodelujejo v operacijah kriznega odziva in na misijah, ki jih vodi Nato, tudi z enotami ravni bataljona in posamezniki na polkovniških dolžnostih. Slovenski center za nadzor zračnega prostora je povezan v sistem zavezništva in tesno sodeluje z Natovim skupnim centrom za vodenje delovanja v zraku v Pogio Renaticu ter tako skupaj z Natom izvaja *Air Policing* nad Slovenijo. SV prispeva vse več enot in posameznikov v Natove odzivne sile ter tako sodeluje pri zagotavljanju zmogljivosti za hitro odzivanje in hkrati razvija svoje sile.

Tudi v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi ima SV svoje pripadnike. Prav ti so najbolj integrirani v Nato, saj praktično vsakodnevno delajo za skupne interese zavezništva. Pripadniki SV v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi s svojim delovanjem podpirajo skupne cilje zavezništva in hkrati predstavljajo povezavo med njo in

⁴⁶ CJTF je predstavljen v informaciji *The Combined Joint Task Forces Concept* na Natovi internetni strani www.nato.int/docu/comm/1999/9904-whs/pres-eng/16cjtf.pdf in www.nato.int/docu/handbook/2001/hb1204.htm.

SV. Pripadniki SV v Natovi strukturi so spoštovani in zelo dobri delavci⁴⁷. V Natovi mirnodobni poveljniški strukturi ima SV tudi brigadirsko dolžnost, načelnika J4 v JFC v Neaplju.⁴⁸

11 PRIHODNOST SKUPNE NATOVE ORGANIZACIJSKE STRUKTURE

Skupna Natova organizacijska struktura se je velikokrat spreminjala, vendar je zaradi novih izzivov in interesov prihodnosti že nastala potreba po nadaljnjih spremembah⁴⁹. Širitev Zavezništva se nadaljuje s povabilom Albanije in Hrvaške⁵⁰ v Zavezništvo⁵¹, vendar s tem procesa širitve gotovo še ni konec. V zadnjih 10 letih se je Nato povečal s 16 na 26 članic, kar ob povečanju območja in števila ljudi spreminja skupne interese ter s tem odnose v zavezništvu in njegovi organizaciji. V naslednjem letu lahko pričakujemo spremembe v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi (NCS)⁵² in oblikovanje Natovih transportnih zmogljivostih (C-17)⁵³. Ob teh spremembah je pričakovati tudi spremembe Natovega glavnega sedeža, predvsem v smeri integracije Mednarodnega sekretariata (IS) in Mednarodnega vojaškega štaba (IMS) ter s ciljem zmanjševanja števila ljudi in delovnih teles ter večje preglednosti procesov dela. Sedanji in prejšnji generalni sekretar Nata sta se zavzemala za preoblikovanje Natovega glavnega sedeža. Če ne prej, se bo to mogoče uresničilo po neki naravni poti ob selitvi v novo stavbo (Kriendler, J., 2006, str. 2, 8), če bo za to politična volja vseh članic.

Ob velikih spremembah v Natovih strukturah se je Natov glavni sedež najmanj spreminjal. Pri vseh zmanjševanjih drugih struktur to zagotovo ne daje najboljšega zgleda. Ob spremembah celotne strukture bi se moral spreminjati tudi glavni sedež. Večinoma so v njem zaposleni civilisti za daljši ali nedoločen čas, kar verjetno tudi vpliva na spremembe. V času, ko se povsod iščejo cenejši in učinkovitejši načini delovanja in se zaradi preprečevanja podvajanja dela organizacije vse bolj integrirajo, bo treba tudi v Natovem glavnem sedežu kaj spremeniti. Spremembe bodo morale biti v smeri učinkovitejše in cenejše podpore državam članicam in ne v smeri ohranjanja sedanjega stanja. Če države članice vse bolj integrirajo svoje združene generalštabe in upravne dele ministrstev za obrambo, verjetno z vso pravico lahko zahtevajo nekaj podobnega tudi od Natovega glavnega sedeža. Struktura odborov,

⁴⁷ Delo v Natu je predstavljeno tudi v članku R. Matešiča *Pripadniki SV pri Natovem poveljstvu za operacije v reviji Slovenska vojska, leto XVI/12.*

⁴⁸ *Slovenske dolžnosti v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi so bile predstavljene v članku Slovenci na dolžnostih v Natu, D. Humar, revija Slovenska vojska, leto XII/6.*

⁴⁹ *Predsednik Francije je najavil njeno vrnitev v vojaško strukturo, kar bo bistveno spremenilo odnose v Natovi mirnodobni poveljniški strukturi.*

⁵⁰ *Albanija in Hrvaška sta bili povabljeni v Nato in bosta najverjetneje leta 2009 tudi sprejeti kot polnopravni članici.*

⁵¹ *Širitev Nata je pojasnjena na Natovi internetni strani www.nato.int/issues/enlargement/index.html.*

⁵² *Lok J. J. v Jane's International Defense Review (2006) opisuje začetek spreminjanja Natove mirnodobne poveljniške strukture leta 2006 v članku *NATO undertakes command structure review*.*

⁵³ *Pobuda o oblikovanju Natovih transportnih zmogljivostih (C-17) je dobro predstavljena v prispevku *NATO Strategic Airlift Capability Initiative (2006)* na internetni strani www.kam.lt/index.php/en/108567/.*

komisij in drugih delovnih teles je zelo razvejana in v določenih primerih lahko dobimo občutek, da kakšno delovno telo deluje zaradi sebe in ne zaradi podpore državam članicam in skupnih interesov. S podporo delovnim telesom pa se opravičuje tudi število osebja v glavnem sedežu. Med drugim bi bilo za učinkovitejše delovanje Natovega glavnega sedeža dobro zmanjšati število delovnih teles, ukiniti dejavnosti, ki jih izvajajo vojaška strateška poveljstva in agencije, ter še bolj povezati delo Mednarodnega vojaškega štaba in Mednarodnega sekretariata ter jih potem združiti.

Po fazi združevanja zvrsti v vojaški strukturi (predvsem s pomočjo CTJF) se kažejo kot ovire meje in ne sodelovanje med štabnimi funkcijami. Želja po bolj osredotočenem, celovitem, predvsem pa učinkovitem pristopu k operacijam kriznega odzivanja (Effect Base Approach to Operations – EBAO) zahteva vzpostavitev organizacije, ki bo to lahko izvajala. Pri takem pristopu ni več prostora za »vrtičkarstvo«, temveč za vse bolj učinkovito delovanje, usmerjeno k rezultatom. Prav tako niso več učinkovite hierarhične organizacije, temveč bolj vodoravne. Seveda so za delovanje take organizacije potrebni še bolj sposobni in interoperabilni posamezniki ter boljše zmogljivosti, pa tudi povezovanje in skupno delovanje zavezništva z drugimi mednarodnimi akterji in organizacijami. Zato je nujno izboljšati pripravljenost posameznikov za delo v Natu. Zdaj imamo standard samo za jezik, morali pa bi jih imeti še za druga področja usposobljenosti in kompetence, čeprav je izobraževanje odgovornost držav. To nam omogoča tudi bolonjski proces, ki ga tako ali tako vse več držav uvaja tudi v vojaško izobraževanje. Dobro pa je treba tudi premisliti, ali sedanja struktura štabov J/G/S podpira usmerjenost k rezultatom, ali je treba nadgraditi sedanjo štabno-funkcijsko organiziranost. Ker je Natova mirnodobna poveljniška struktura uporabnik sil, ki jim morajo večino podpore, predvsem pa logistiko zagotavljati države, verjetno ni smotno razvijati štabnih funkcij za podporo tako obsežno kot štabne funkcije za operativno delovanje.

Zaveznicam je gotovo cilj imeti učinkovito vojaško strukturo, pripravljeno za zagotavljanje njihovih interesov. Tako bo ACT še naprej podpiral transformacijske procese v cilju doseganja učinkovitosti, ACO (Papacosma, 2001, str. 93–96) pa bo moral biti pripravljen ponuditi rešitve za krize, ki jih bo Zavezništvo hotelo reševati z vojsko in zagotavljati učinkovito poveljevanje in kontrolo njemu dodeljenih sil. Ob tem je verjetno treba še enkrat razmisliti, ali ne bi bilo dobro Združenim poveljstvom sil (JFC) zagotoviti več ali vsaj boljše zmogljivosti za vodenje operacij ter določiti vsaj načelne prostorske cone odgovornosti (Young, 1997, str. 22), saj bi se tako lažje pripravljali za morebitno delovanje.⁵⁴ Glede na vpeljan koncept CJTF, ki omogoča skupno in združeno delovanje, bi verjetno lahko ukiniteli večino poveljstev komponent in tako prihranili pri ljudeh, s katerimi bi lahko okrepiли JFC ter privarčevali pri sredstvih. Kot poveljstva komponent bi verjetno lahko uporabili poveljstva iz Natove strukture sil. Tako bi lahko ukiniteli tudi nekatere lokacije in prihranili finance in ljudi, ki delajo na podpori, ter povečali število ljudi, ki delujejo na vsebini. Seveda

⁵⁴ J. Pardew in C. Bennett v članku *Natove operacije v razvoju v Reviji NATO, zima 2005, proučujeta, kako se je Natovo težišče premaknilo k operacijam in izzivom, ki so pred nami.*

ob tem vedno ostaja ključno vprašanje o racionalizaciji kadrovskih in finančnih virov oziroma ali je zmeraj mogoče z manj ljudmi, financami itn. delati bolje, učinkoviteje ter več⁵⁵. Gotovo pa je treba ob poveljstvih v Natovi strukturi sil oblikovati tudi čim bolj koherentne in interoperabilne enote. Ker pa so enote v Natovi strukturi sil nacionalne, je zbiranje sil večinoma zamudno. To pa v razmerah, ko se je treba hitro odzvati, povzroča težave. Zato bi bil zelo dobrodošel mehanizem, ki bi zavezništvu omogočil manjšo silo (bojno skupino bataljonsko-brigadne ravni), ki bi bila pripravljena za uporabo v izjemnih razmerah.

Današnje krize zahtevajo vse bolj povezan pristop civilnih organizacij in vojske. Zato je treba tudi v značilne vojaške organizacije vključiti civilne strokovnjake, ki bodo omogočili učinkovito sodelovanje vojske in civilnih organizacij. Nadgradnja J-9 (CIMIC) je ena izmed možnosti. Seveda morajo tudi vojaki biti pripravljene delovati v civilnih organizacijah in tako omogočiti njihovo povezavo z vojsko in jim zagotavljati potrebno vojaško podporo.

Ob tem je treba tudi razmisliti, kakšne sile uporabljamo v operacijah kriznega odzivanja. Prve težave so že pri zagotavljanju sil. Da bi to preprečili, bi lahko ob sprejemu odločitve o začetku operacije kriznega odzivanja ali misije in potem o njenem nadaljevanju politiki tudi v resnici zagotovili sile, če ne drugače, vsaj v odstotku ali nekem drugem merljivem številu. Zaradi večje racionalnosti bi bilo treba v operacije kriznega odzivanja in na misije vse bolj vključevati pripadnike mirnodobne Natove strukture. Tako bi lahko tudi bolj verodostojno sodelovali pri pripravi odločitev. Ko eno Natovo poveljstvo težiščno dela na vodenju ene operacije kriznega odzivanja ali misije, bi jo to poveljstvo moralo voditi predvsem na območju delovanja. Večina današnjih operacij kriznega odzivanja so majhne združene operacije. Te večinoma ne potrebujejo sil, ki bi bile organizirane v komponente. Pri velikih združenih operacijah, predvsem v klasičnem vojaškem spopadu, pa bo organiziranje sil v komponente verjetno še zmeraj nujno, vendar odvisno od primera⁵⁶. To pomeni, da je treba nadaljevati tudi nadaljnjo nadgradnjo koncepta CJTF, predvsem za sile velikosti korpusa in manjše, ki so lahko uporabljene v majhnih združenih operacijah. Natove odzivne sile bi lahko bile idealne za praktično transformacijo koncepta CJTF.

Ob teh spremembah mora tudi Slovenija razmisliti, kakšne interese ima v Natovi mirnodobni strukturi. Ob že doseženi stopnji integracije, pri kateri smo bili zaradi integracije povezani bolj z Natovimi organizacijskimi enotami v Neaplju in Madridu, bi lahko zdaj iskali nove interese in izzive. Ravni Združenih poveljstev sil (JFC) doma ne moremo izkusiti. Hkrati nam s svojim vodenjem operacij kriznega odzivanja ter misij omogoči najboljši vpogled v stanje in uporabo sil SV v Natu. Tako se lahko v Združenih poveljstvih sil (JFC) pripadniki SV usposobijo za sodelovanje na operativni, združeni (medzvrstni) in strateški ravni ter to potem uporabijo pri delovanju

⁵⁵ Prejšnji SACEUR J. L. Jones nam ponuja zanimiva razmišljanja o preoblikovanju Nata v članku D. Miles, *Jones Outlines NATO, EUCOM Transformations*, objavljenem v *American Forces Service* novembra 2004 in v prispevku *Transforming NATO's military structures*, *NATO Review* (pomlad 2004).

⁵⁶ *Združena operacija, ki bo pretežno kopenska, kot je na primer delovanje Isafā, ne potrebuje organiziranih sil v komponente.*

SV na teh ravneh in pri vključevanju SV v delovanje na teh ravneh v zavezništvih. Ob tem se moramo zavedati številčnosti in kakovosti naših kadrov ter jih uporabiti na najboljši način in le tam, kjer nam je to res v interesu. Eno je zagotovo sodelovanje pri pripravi in sprejemanju odločitve, torej s predstavniki Natovega glavnega sedeža in SHAPE. Prav tako je pomembno spremljati razmere in sodelovati pri delovanju na območjih, ki so za Slovenijo pomembna, kot je na primer Zahodni Balkan. Vprašanje pa je, koliko bo Nato v prihodnosti deloval na primer v Afriki in kakšni so interesi Slovenije tam. Zato je pomembno napotiti pripadnike SV v tiste Natove strukture, v katerih ima največji interes in od koder je najbolje zagotavljati interes. Tako bi lahko tudi izkoristili Natovo strukturo za gradnjo čim boljših karier.

Sklep Skupna organizacijska struktura Nata ni monolitna, temveč je večplastna in večvrstna, vendar taka, da zagotavlja ter kaže skupne vrednote in interese članic. Številni pripadniki⁵⁷ SV smo že integrirani v Natovo strukturo na različnih ravneh in v različnih oblikah. Ob zagotavljanju interesov Slovenije in delu za skupne cilje zavezništva Slovenci nabiramo bogate izkušnje, ki jih lahko prenesemo nazaj v nacionalno okolje. Ob tem se je treba zavedati, da Nato ni le Zavezništvo z vojaško strukturo in vojaškimi uslužbenci, temveč, da je v tej strukturi na voljo tudi ogromno priložnosti za civilne strokovnjake vseh področij. V zadnjem obdobju je gibanje popolnjevanja s civilnimi strokovnjaki v porastu.

SV je majhna vojska, ki nima razvitih vseh delov celovite vojske, to celovitost pa nam lahko omogoča in zagotavlja Nato. Tako Nato poleg zagotovila varnosti ponuja tudi priložnost, da se lahko pripadniki SV šolajo, usposablajo in delajo tudi na dolžnostih, ki jih v SV ni, in tako gradijo učinkovito ter transparentno vojaško kariero.

Slovenija je članica dveh velikih mednarodnih organizacij, Nata in EU. Kot članici, ki si prizadeva zagotavljati svojim državljanom čim boljši razvoj in varnost, ji gotovo ni cilj podvajanje zmogljivosti. Zato SV zagotavlja iste zmogljivosti za obe organizaciji in podpira sodelovanje obeh organizacij na vojaškem področju. Najlepši primer sodelovanja Nata in EU je prizadevanje SHAPE za vodenje operacije kriznega odzivanja EU, ALTHEA v Bosni in Hercegovini (Orfy, 2007, str. 81). SV kaže skupen in racionalen pristop k obema organizacijama z enotnim Vojaškim predstavništvom (VOPRE) za Nato in EU. Gotovo je pri sodelovanju med Natom in EU mogoč še večji napredek in v interesu majhnih držav je, da ga podpirajo tudi na strukturni ravni.

Skupna Natova organizacijska struktura je »lastništvo« držav zaveznic in kot taka mora delati za njihove potrebe in interese. Zato mora biti tudi Sloveniji v interesu, da je ta organizacija po eni strani čim bolj učinkovita in racionalna, po drugi strani, da nam omogoča sodelovanje pri odločanju, najpomembnejše pa je, da v Natu zagotavljamo tudi slovenske interese.

⁵⁷ Pod predstavniki so mišljeni tako tisti, ki delajo v predstavnih, kot tisti, ki so na Natovi dolžnosti, saj tudi slednji predstavljajo Slovenijo.

Literatura

1. *Briefing: NATO Military Structure*, 25. 6. 2007 (http://www.nato.int/docu/briefing/nms/html_en/nms01.html).
2. Brinc, D., in drugi, 2006. *Angleško-slovenski vojaški terminološki slovar*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
3. *Glossary of Terms and Definitions AAP-6*.
4. *History of SHAPE and Allied Command Operations* (www.nato.int/shape/about/background2.htm).
5. Ismay, L., 1955. *NATO, The First Five Years 1949-1954* (<http://www.nato.int/archives/1st5years/index.htm>).
6. Yong, T. D., 1997. *Command in NATO after the Cold War: Alliance, National, and Multinational Considerations*, U.S. Army War College, Carlisle, ZDA.
7. Korošec, T., in drugi, 2002. *Vojaški slovar, predelana in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
8. Kriendler, J., 2006. *NATO HQ Reform: Once more with feeling!*, George C. Insbruck: Marshall European Center for Security Studies.
9. *Manpower Policy and Procedures AAP-16(D)* (2007).
10. Mariano, S. J., in Wilson, B., 2003. *Strategic Insight, NATO Response Forces: Political Deftness, Economic Efficiency, Military Power* (<http://www.ccc.nps.navy.mil/rsepResources/si/apr03/europe.asp>).
11. *NATO's Command Structure: The Old and the New* (<http://www.nato.int/ims/docu/command-structure.htm>).
12. *NATO Handbook* (<http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf>).
13. Orfy, M. M., 2007. *The New NATO, Its Survival and Resilience*, Author House, Central Milton Keynes, UK.
14. *Overview* (www.nato.int/shape/about/overview.htm).
15. Papacosma, S. V., in drugi (ur.), 2001. *NATO After Fifty Years*, Scholarly Resources Inc, Wilmington USA.
16. *Priročnik o zvezi NATO*, 2001. Office of Information and Press, NATO, Brussels (<http://www.nato.int/docu/other/svm/handbook.pdf>).
17. Schmidt, G. (ur.), 2001. *A History of Nato, The First Fifty Years*. New York: Palgrave.
18. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*.
19. *The implementation of the NRF concept and its consequences* (<http://www.cdef.terre.defense.gouv.fr/publications/doctrine/doctrine05/us/doctrine/art3.pdf>).
20. *The North Atlantic Treaty (1949)*, Washington D.C. (<http://www.nato.int/docu/basicxt/treaty.htm>).
21. *Uredbe o notranji organizaciji, sistemizaciji, delovnih mestih in nazivih v organih javne uprave in pravosodnih organih* (http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_URED2954.html).
22. Whatford, N., 2004. *NATO and the Mediterranean's Military Dimension* (<http://www.rthonbrucegeorgemp.co.uk/pdfs/57.pdf>).